

מחקר: לפעמים הבריון הכיתתי הוא דווקא המורה

חוקרים באוניברסיטה העברית: למורה מקום חשוב בעיצוב הסיטואציה האלימה בין תלמידים ●
ד"ר ציוני-קורן, ממובילי המחקר: "יש מורים שנוקטים אלימות מילולית בפומבי ולאורך זמן"

נועם (דבול) דביר

המורה עשוי להיות בעצמו הבריון הכיתתי – זו התו-בנה אשר עולה ממחקר איכותני של חוקרים מהאוניברסיטה העברית בירושלים, שמצאו כי יש מורים שמנהלים את שיעוריהם תוך שימוש באלימות מילולית, בדיכוי ובהתעללות רגשית כלפי תלמידיהם, ובכך גם פוגעים ישירות בתלמיד וגם מעודדים כלפי מוצבי בריונות מצד חבריו לכיתה.

המורה הוא הדמות המרכזית בכיתה – הוא יכול למנוע חרם, לחבר בין תלמידים ולהשכין רוגע. עד כה בריונות בבתי הספר התייחסה בעיקר ליחסים שבין התלמידים לבין עצמם, אבל מתברר שיש גם עובדי הוראה אשר מעוררים אלימות, ובעצמם אף פוגעים ומשפילים תלמידים.

המחקר החדש – בהובלת ד"ר ורד ציוני-קורן, פרופ' תום גומפל וד"ר צבי בקרמן, מבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית – מציג לראשונה עדויות ומפנה זרקור גם למורה כמי שמעצב ומדרבן סיוטואציות של בריונות בכיתה.

ד"ר ציוני-קורן: "מהמחקר עולה עדויות לכך שחלק מהמורים מתפקדים כבריון הכיתתי. הם עושים זאת על ידי הפעלת אלימות מילולית – השפלה, דיכוי והתעללות רגשית – כלפי תלמידים מסוימים באופן פומבי, בפני הכיתה, ולאורך זמן".

חשוב להדגיש: רובם המכריע של המורים אינם מעוררים אלימות, אלא עוסקים רבות במיגורה ובחיבור בין תלמידים. לפי נתונים שפורסמו בסקר האקלים האחרון, 69% מתלמידי כיתות י'-י"א מעי-

דים כי יחסיהם עם רוב המורים הם קרובים וטובים. עם זאת, הקרבה הזו מיוחסת פחות לתלמידים בקרב האוכלוסייה היהודית (62%) ויותר לתלמידים באוכלוסייה הערבית (84%).

בריון, קורבן וצופה מהצד

במסגרת המחקר שהה צוות החוקרים במשך כ-500 שעות לאורך שנת לימודים מלאה בבית ספר תיכון במרכז הארץ, וערך תצפיות וראיונות עומק עם תלמידים ומורים.

נמצא כי מקרים של אלימות פיזית ומילולית לא כוללים רק "בריונים" ו"קורבנות", אלא גם תפקידים חברתיים נוספים אשר תורמים ישירות או בעקיפין למצבים אלו, דוגמת "הצופים מן הצד" – ולמורה, כאמור, יש מקום חשוב בעיצוב הסיטואציה האלימה והבריונית.

כך, למשל, המורה יכול לחרוץ שינוי בתפקידו החברתי של התלמיד. כלומר, בריב בין שני תלמידים בכיתה, כשתלמיד חש מאוים הוא יכול להפוך מקורבן לבריון, לעוזר בריון, או ל"צופה מהצד" – וביכולתו של המורה להיפגע על כך.

פרופ' גומפל מדגיש את משמעות המחקר: "מעשה, בעיסוק בתופעת האלימות והבריונות הבית-ספרית יש לכלול את המורה בדיון כחלק בלתי נפרד מעיצוב הסיטואציה כדי לקבל תמונה מלאה, רחבה ומדויקת יותר בנושא הכאוב הזה. אנו קוראים למנהלים ולאנשי שיעור בתי הספר לפתח תוכניות מניעה והתערבות ארוכות טווח, לתלמידים ולמורים כאחד, כדי למגר את התופעה".

